

MINISTERSTWO
SPRAWIEDLIWOŚCI

www.ms.gov.pl

Projekt finansowany przez Powiat Ełcki
zadanie zlecone z zakresu administracji rządowej

Powiat Ełcki

„Prawnik Domowy” Fundacja

PORADNIK PRAWNY

PRZESTĘPSTWO NIEALIMENTACJI

„Prawnik Domowy”

ul. Gen. Lucjana Żeligowskiego 8
04-476 Warszawa

www.PrawnikDomowy.org

+48 22 379 75 92

+48 22 349 26 20

kontakt@PrawnikDomowy.org

**PRZESTĘPSTWO NIEALIMENTACJI
(UCHYLANIE SIĘ OD OBOWIĄZKU ALIMENTACYJNEGO)
ART. 209 KODEKSU KARNEGO**

Ustawą z dnia 23 marca 2017 roku o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentacji (Dz. U. z 2017 poz. 952) została wprowadzona do porządku prawnego nowa definicja przestępstwa uchylania się od płacenia alimentów – przestępstwo niealimentacji. Z aktualnego brzmienia art. 209 § 1 Kodeksu Karnego, obowiązującego od 31 maja 2017 roku, wynika, że:

§ 1. Kto uchyla się od wykonania obowiązku alimentacyjnego określonego co do wysokości orzeczeniem sądowym, ugodą zawartą przed sądem albo innym organem albo inną umową, jeżeli łączna wysokość powstałych wskutek tego zaległości stanowi równowartość co najmniej 3 świadczeń okresowych albo jeżeli opóźnienie zaległego świadczenia innego niż okresowe wynosi co najmniej 3 miesiące,

podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

§ 1a. Jeżeli sprawca czynu określonego w §1 naraża osobę uprawnioną na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych,

podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Ściganie przestępstwa określonego w § 1 lub 1a następuje na wniosek pokrzywdzonego, organu pomocy społecznej lub organu podejmującego działania wobec dłużnika alimentacyjnego.

§ 3. Jeżeli pokrzywdzonemu przyznano odpowiednie świadczenia rodzinne albo świadczenia pieniężne wypłacane w przypadku bezskuteczności egzekucji alimentów, ściganie przestępstwa określonego w § 1 lub 1a odbywa się z urzędu.

§ 4. Nie podlega karze sprawca przestępstwa określonego w §1, który nie później niż przed upływem 30 dni od dnia pierwszego przesłuchania w charakterze podejrzanego uiszczył w całości zaległe alimenty.

§ 5. Sąd odstępuje od wymierzenia kary, jeżeli nie później niż przed upływem 30 dni od dnia pierwszego przesłuchania w charakterze podejrzanego sprawca przestępstwa określonego w § 1a uiszczył w całości zaległe alimenty, chyba że вина i społeczna szkodliwość czynu przemawiają przeciwko odstąpieniu od wymierzenia kary.

*

ŹRÓDŁO OBOWIĄZKU ALIMENTACYJNEGO

Samoistnym źródłem obowiązku alimentacyjnego pozostaje ustawa kodeks rodzinny i opiekuńczy, która w art. 128-132 oraz art. 141, art. 144 i art. 27 obowiązkiem alimentacyjnym obciąża krewnych w linii prostej, rodzeństwo, małżonków, przysposabiających i powinowatych, w zakresie i kolejności ustalonych w tych przepisach. Jednak aby można było mówić o odpowiedzialności karnej z art. 209 kk obowiązek ten musi być skonkretyzowany co do jego wysokości w:

- 1) orzeczeniu sądowym albo
- 2) ugodzie zawartej przed sądem albo
- 3) ugodzie zawartej przed innym organem albo też
- 4) innej umowie.

Penalizowane jest zatem uchylanie się od świadczeń określonych co do wysokości (tj. świadczeń pieniężnych), nie zaś wszelkiego rodzaju świadczeń alimentacyjnych.

ZNAMIONA PRZESTĘPSTWA NIEALIMENTACJI

Uchylenie się od obowiązku łożenia na utrzymanie osoby uprawnionej do alimentacji zachodzi wtedy, gdy zobowiązany, mając **obiektywną możliwość wykonania tego obowiązku, nie dopełnia go ze złej woli**. W pojęciu „uchyla się” zawarty jest zawsze negatywny stosunek psychiczny osoby zobowiązanej do świadczenia: **sprawca obowiązku tego nie wypełnia, gdyż go wypełnić nie chce lub lekceważy ten obowiązek**. Musi to więc być zachowanie umyślne, w którym wyraża się szczególne nastawienie psychiczne sprawcy (element subiektywny), a z drugiej strony - stan uchylania się trwający przez określony dłuższy czas (element obiektywny).

Do okoliczności, które wyłączają umyślność w zakresie zaniechania wykonywania obowiązku alimentacyjnego, bez wątpienia należy pozbawienie wolności osoby, na której obowiązek tego rodzaju spoczywa, o ile w tym okresie nie ma ona możliwości zarobkowania lub innych źródeł majątkowych, z których możliwa byłaby realizacja należności alimentacyjnych.

Sprawcą przestępstwa niealimentacji może być jedynie osoba, na której ciąży obowiązek alimentacyjny (określony co do wysokości orzeczeniem sądowym, ugodą zawartą przed sądem albo innym organem albo inną umową).

Przepisy dotyczące przestępstwa niealimentacji na mocy wspomnianej wyżej nowelizacji uległy zmianie na korzyść pokrzywdzonego. Wcześniej, aby możliwe było skazanie podejrzanego za to przestępstwo, trzeba było wykazać „uporczywość niepłacenia alimentów”, co często okazywało się niemożliwe, gdyż wystarczyła mała kwota płatna co jakiś czas, na konto uprawnionego do alimentów, żeby przesłanka „uporczywości” nie była spełniona. W wyniku takiej definicji przestępstwa, wiele postępowań było umarzanych. Obecna definicja przestępstwa niealimentacji nie zawiera kryterium uporczywości.

Obecnie dla bytu przestępstwa z art. 209 § 1 konieczne jest, **aby łączna wysokość zaległości powstałych wskutek uchylania się od wykonania obowiązku alimentacyjnego stanowiła równowartość co najmniej trzech świadczeń okresowych albo jeżeli opóźnienie zaległego świadczenia innego niż okresowe wynosi co najmniej 3 miesiące**.

Przykład:

Na sprawcy ciąży obowiązek alimentacyjny ustalony w wysokości 1500 zł miesięcznie, a wpłaca on jedynie po 500 zł miesięcznie. W takiej sytuacji po 5 miesiącach wysokość zaległości będzie wynosiła 5000 zł, tak więc znamiona przedmiotowe zostaną zrealizowane (gdyż równowartość co najmniej trzech świadczeń okresowych wynosi 4500 zł). W przypadku opóźnienia zaległego świadczenia innego niż okresowe musi ono wynosić co najmniej 3 miesiące.

*

KWALIFIKOWANA POSTAĆ PRZESTĘPSTWA NIEALIMENTACJI

Surowszej odpowiedzialności podlega ten, kto uchylając się od wykonania obowiązku alimentacyjnego, o którym mowa wyżej, naraża osobę uprawnioną na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych.

Stanu zagrożenia spowodowanego niepłaceniem rat alimentacyjnych nie niweluje to, że środki na zaspokojenie potrzeb osoby uprawnionej pochodzą z funduszu alimentacyjnego czy ośrodka pomocy społecznej.

Zakres podstawowych potrzeb życiowych nie jest pojęciem stałym i niezmiennym, ale zależy od wielu czynników. W orzecznictwie wskazuje się, że zakres pojęcia „podstawowe potrzeby życiowe”, użytego w art. 209 § 1a k.k., wyznaczają warunki społeczne, poziom rozwoju gospodarczego, technologicznego, stan świadomości społecznej. Im wyższy jest stopień rozwoju społeczeństwa, przeciętny poziom życia, tym większe i bardziej zróżnicowane są potrzeby uznawane powszechnie za podstawowe. W szczególności staje się niezbędne nie tylko zabezpieczenie każdemu człowiekowi minimum egzystencji w postaci środków przeznaczonych na jego utrzymanie: żywności, odzieży, mieszkania itp., ale również – odpowiednio do wieku – zapewnienie mu niezbędnego wykształcenia i przygotowania zawodowego, a także możliwości korzystania z dóbr kulturalnych.

*

WYMIAR KARY ZA UCHYLANIE SIĘ OD ALIMENTACJI

Na gruncie obecnie obowiązujących przepisów za niealimentację grozi kara grzywny, kara ograniczenia wolności albo kara pozbawienia wolności do roku.

Jeżeli uchylający się od płatności dłużnik alimentacyjny naraża w ten sposób osobę uprawnioną na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych, **podlega karze grzywny bądź też karze ograniczenia wolności albo karze pozbawienia wolności do lat 2.**

*

TRYB ŚCIGANIA PRZESTĘPSTW NIEALIMENTACJI

Uchylanie się od płacenia alimentów co do zasady nie jest tzw. przestępstwem ściganym z urzędu. Ściganie przestępstw niealimentacji określonych w § 1 lub § 1a następuje na wniosek pokrzywdzonego (w praktyce osobą najczęściej zawiadamiającą o przestępstwie niealimentacji jest działający w imieniu małoletniego uprawnionego opiekun prawny), organu pomocy społecznej (np. MOPS) lub organu podejmującego działania wobec dłużnika alimentacyjnego (np. komornika prowadzącego postępowanie egzekucyjne). Prokuratura czy Policja nie może zatem ścigać dłużnika alimentacyjnego, jeśli uprawniony nie złoży skutecznego zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa. O przestępstwie tym można zawiadomić Policję osobiście (ustnie), na Komisariacie Policji, co zostanie odnotowane w spisanim protokole. Pokrzywdzony może również wysłać (najlepiej listem poleconym) zawiadomienie do Prokuratury o podejrzeniu popełnienia przestępstwa niealimentacji lub

zawiadomienie takie złożyć na biurze podawczym ww. instytucji.

Tylko w jednym przypadku niealimentacja ścigana jest z urzędu. Dzieje się tak w sytuacji, gdy pokrzywdzonemu przyznano odpowiednie świadczenia rodzinne albo świadczenia pieniężne wypłacane w przypadku bezskuteczności egzekucji alimentów. Zgodnie z art. 2 pkt 2 ustawy z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, przez bezskuteczność egzekucji rozumie się egzekucję, w wyniku której w okresie ostatnich dwóch miesięcy nie wyegzekwowano pełnej należności z tytułu zaległych i bieżących zobowiązań alimentacyjnych, albo postępowanie upadłościowe, w toku którego w okresie ostatnich dwóch miesięcy nie otrzymano pełnej należności z tytułu zaległych i bieżących zobowiązań alimentacyjnych; za bezskuteczną egzekucję uważa się również niemożność wszczęcia lub prowadzenia egzekucji alimentów przeciwko dłużnikowi alimentacyjnemu przebywającemu poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej, w szczególności z powodu:

- a) braku podstawy prawnej do podjęcia czynności zmierzających do wykonania tytułu wykonawczego w miejscu zamieszkania dłużnika,
- b) braku możliwości wskazania przez osobę uprawnioną miejsca zamieszkania dłużnika alimentacyjnego za granicą.

*

KIEDY SPRAWCA PRZESTĘPSTWA NIEALIMENTACJI UNIKNIE KARY?

Nie podlega karze sprawca przestępstwa niealimentacji w typie podstawowym (§ 1), który nie później niż przed upływem 30 dni od dnia pierwszego przesłuchania w charakterze podejrzanego uiścił w całości zaległe alimenty.

Sąd odstępuje od wymierzenia kary, jeżeli nie później niż przed upływem 30 dni od dnia pierwszego przesłuchania w charakterze podejrzanego sprawca przestępstwa niealimentacji w typie kwalifikowanym (określonym w § 1a) uiścił w całości zaległe alimenty, chyba że wina i społeczna szkodliwość czynu przemawiają przeciwko odstąpieniu od wymierzenia kary.

Warunkiem uniknięcia kary jest zatem, aby sprawca uiścił wszystkie zaległe alimenty w całości i dokonał tego w określonym terminie. Głównym celem ustawy karnej jest zmobilizowanie dłużnika do rzetelnego i terminowego realizowania swoich obowiązków alimentacyjnych. Z tych też względów niejako nagradzana jest postawa tych sprawców, którzy przejawiają krytycyzm wobec swojego dotychczasowego postępowania i w odpowiednim czasie naprawiają wyrządzoną szkodę.